

Center for Economic Analyses

Интервентни мерки за поттикнување на извозот и намалување на трговскиот дефицит

Центар за Економски Анализи (ЦЕА)

Ноември 2005, Скопје

Center for Economic Analyses

До: Г-ѓа Славица Богоева,
Стопанска Комора на Република Македонија
Димитрие Чуповски 13
1000 Скопје,
Република Македонија

Датум: 3 Ноември 2005

Почитувана Г-ѓо Богоева,

Ја доставуваме драфт верзијата на: **“Интервентни мерки за поттикнување на извозот и намалување на трговскиот дефицит”** согласно договорот помеѓу Стопанската Комора и ЦЕА.

Ве известуваме дека го користевме функционалниот пристап кон дефинирање на интервентни мерки онака како што се под ингеренција на соодветното министерство при владата на Република Македонија.

При тоа се користевме со сознанија од повеќе други проекти на кои работат наши членови во делот на идентификување на потешкотиите со кои се соочуваат бизнисите.

За квантитативна анализа се служевме со официјални статистики.

Овие предложени мерки не се и не можат да бидат замена за системски пристап кон решавање на проблемот со слабиот извоз на Република Македонија и воопшто нискиот економски раст и може да послужат само за ублажување на последиците од акумулираните проблеми.

Мерките може да дадат резултат под претпоставка на ефикасно работење на регулаторот-државата и нејзините органи и институции и при почитување на процедурите од страна на компаниите.

Овој драфт материјал е работен материјал и служи за употреба од страна на Стопанската Комора за предложување на сугестии, измени и дополнувања кон ЦЕА се до изготвување на финалниот извештај.

Со почит,

Марјан Николов

Претседател на ЦЕА

СОДРЖИНА

Вовед

Општи согледувања за трговијата во Република Македонија -----4

Интервентни мерки за поттикнување на извозот-----11

Во доменот на Министерството за финансии -----12

Во доменот на Министерството за земјоделие-----20

Во доменот на Министерството за економија-----25

Во доменот на Министерство за образование-----26

Мерки во доменот на услугите -----27

Долгорочни мерки за поттикнување на извозот-----29

Општи согледувања

Во последните неколку години, во економските кругови се повеќе се актуелизира прашањето за големината и влијанието на дефицитот на трговската сметка, особено во поглед на последиците кои може да ги предизвика. Имено, искуството на добар дел од земјите во развој покажа дека валутните кризи и кризите во платниот биланс се иницирани воглавно од постоењето на неодржлив надворешно-трговски дефицит. Дебатата е уште повеќе актуелна на светско ниво, благодарение пред се на случајот на Соединетите Американски Држави кои во изминатите неколку години континуирано забележуваат високи дефицити како на трговската, така и на тековната сметка, што се смета за една од главните причини за континуирана депресијација на американскиот долар.

Кај развиените земји членки на OECD, трговскиот дефицит е речиси еднаков на дефицитот на тековната сметка. Вообичаено, моделирањето на дефицитот на тековната сметка се прави така што увозот се претставува како функција од доходот, девизниот курс, буџетскиот дефицит., додека извозот се претставува како функција од доходот кај земјите трговски партнери, девизниот курс како и развиеноста на финансискиот систем. При тоа, според традиционалните модели, можност за криза во билансот на плаќања постои доколку во земјата постои неодржлива макроекономска состојба односно висока инфлација, буџетски дефицит и низок економски раст.

Од пред десет години, а посебно по кризата во билансите на плаќање кај источно азиските земји (таканаречените економски тигри) се појави нов начин на интерпретирање на билансот на тековната сметка "Меѓувремен приод" (Intertemporal approach). Со овој приод, дефицитот на тековната сметка го претставува нето позајмувањето на една земја со остатокот од светот, при што при неговото квантифицирање потребно е да се земат во предвид покрај макроекономските перформанси и очекувањата на приватниот сектор, растот на продуктивноста и други варијабли кои се изоставени во традиционалниот приод на анализа на дефицитот на тековната сметка.

Состојбата во Република Македонија со дефицитот на тековната сметка се ублажува со релативно високиот износ на приватни трансфери (со што се покрива околу 60% од трговскиот дефицит) и со официјални трансфери односно донациите од развиените земји.

Голем број економски аналитичари од Република Македонија и надвор предлагаат намалување на трговскиот дефицит со сет на макроекономски односно системски мерки со кои би се интензивирал економскиот раст во Република Македонија. Најзначајни системски мерки кои се предлагаат се: напуштање на стратегијата на балансиран буџет на краток рок (секако дека балансиран буџет на долг рок е прифатен од сите), напуштање на стратегијата на

Center for Economic Analyses

фиксен девизен курс и повисока инфлација. Меѓутоа, вистинското прашање е дали постои сет на макроекономски мерки со кои би се: а) зголемила продуктивноста, б) намалиле каматните стапки, в) намалил трговскиот дефицит г) зголемила инвестиционата активност и д) постигнал раст базиран на пораст на извоз и инвестиции.

Традиционалниот приод на анализирање на дефицитот на тековната сметка во мала и отворена економија како и можноста со системските мерки да се решат проблемите е компликуван со структурните дисторзии кои постојат во Република Македонија, а особено во реалниот и финансискиот сектор, што наложува повеќе внимание да се обрне на микроекономска перспектива. Според меѓувременскиот приод на дефицитот на тековната сметка, покрај макроекономските мерки особено значајни се и микроекономските мерки за да се поттикне раст на извозот.

Во овој труд, Центарот за економски анализи квалитативно и квантитативно прикажува сет на мерки, воглавно од микроекономски карактер, односно "интервентни мерки" за поттикнување на извозот, а по барање на Стопанската комора на Македонија.

Надворешно трговски движења во Република Македонија

Република Македонија традиционално се соочува со ниско ниво на покриеност на увозот со извозот како и со високо ниво на трговски дефицит, кој во 2004 година изнесуваше 21.5% од Бруто-домашниот производ. И покрај подобрувањето на состојбата во изминативе две години, состојбата е загрижувачка и според многу аналитичари неодржлива на долг рок.

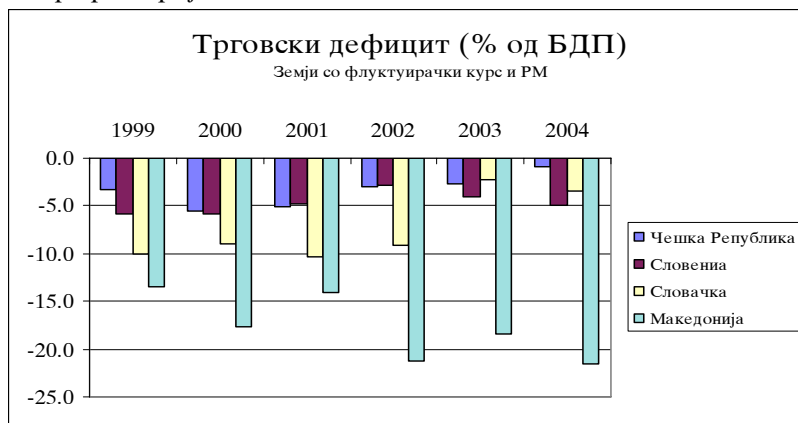
Табела 1

Трговска размена на Република Македонија со странство по години во период 1990-2004 година					
во милиони Сад долари					
година	извоз	увоз	салдо	Покриеност на увозот со извоз	Трговски дефицит како дел од БДП
1990	1112	1530	-418	72.7	9.83%
1991	1095	1274	-179	85.9	4.48%
1992	1198	1206	-8	99.3	0.20%
1993	1055	1199	-144	88.0	4.18%
1994	1086	1484	-398	73.2	11.73%
1995	1204	1718	-514	70.1	15.36%
1996	1147	1626	-479	70.5	14.14%
1997	1236	1778	-542	69.5	15.67%
1998	1310	1914	-604	68.4	16.89%
1999	1191	1776	-585	67.1	15.68%
2000	1322	2093	-771	63.2	19.78%
2001	1155	1687	-532	68.5	14.30%
2002	1115	1995	-880	55.9	22.62%
2003	1363	2299	-936	59.3	20.60%
2004	1673	2903	-1230	57.6	21.50%
I-IX 2005	1498	2361	-863	63.4	н/а

Извор: Државен завод за статистика; Пресметки на ЦЕА

Компаративната анализа за висината на трговскиот дефицит покажува дека Република Македонија спаѓа во рамките на земјите со повисок дефицит. Притоа, карактеристично е што земјите со фиксен девизен курс секогаш имаат повисоки трговски дефицити отколку земјите со флукутирачки девизен курс. Споредбата на нашата земја со земји како Република Чешка, Словенија и Словачка укажува дека состојбата во Република Македонија е многу лоша. Така, дефицитот на трговската сметка во Република Чешка е незначителен, додека во Словачка и во Словенија не надминува 5%.

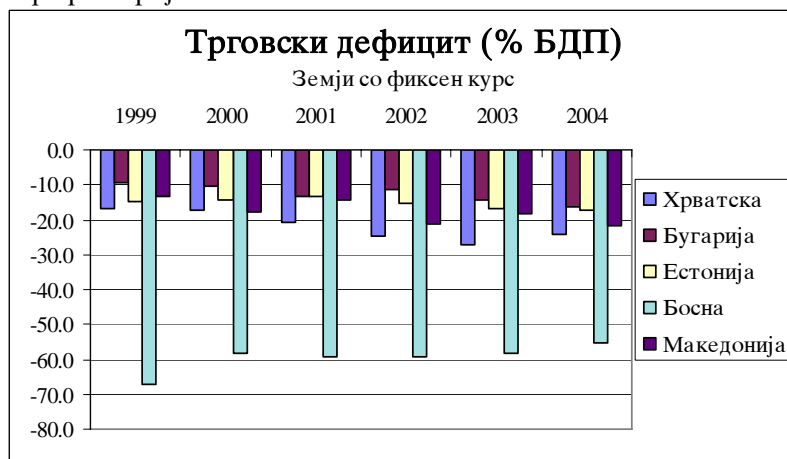
График број 1

Извор: Државен завод за статистика; Еуростат; Пресметки на ЦЕА

Поинаква слика се добива при компаративната анализа со други земји во транзиција од истиот регион кои слично како и Република Македонија водат политика на фиксен девизен курс. Имено, во Република Македонија дефицитот на трговската сметка во 2004 година изнесуваше 21.4% од БДП, што е за три процентни поени помалку од Република Хрватска, четири процентни поени повеќе од Република Бугарија и пет процентни поени повеќе од Естонија.

График број 2

Извор: Државен завод за статистика; Еуростат; Пресметки на ЦЕА.

Само за потсетување, Естонија е веќе членка на ЕУ, Бугарија чека прием во 2007 година, а Хрватска е земја кандидат која ги отпочна преговорите за прием во Унијата.

Секоја неправилна анализа на трговскиот дефицит и дефицитот на тековната сметка пласирана во јавноста има особено негативно влијание врз девизните резерви на НБРМ. Со ваквата анализа Центарот за економски анализи укажува дека состојбата со трговскиот дефицит е неповолна, но далеку од тоа дека девизниот курс е причина за тоа и дека води кон можност за валутна криза или криза во платниот биланс.

Надворешно трговски движења во 2004 година

Во 2004 година, вкупниот обем на надворешно трговска размена на Република Македонија забележа пораст од 25%, при што дел од порастот се должи на апрецијацијата на еврото во однос на доларот. Притоа, поинтензивниот пораст на увозот влијаеше на пораст на трговскиот дефицит од 296 милиони долари и намалување на покриеноста на увозот со извоз за 1.7 процентни поени достигнувајќи само 57.6%.

Земјите на Европската Унија, традиционално беа најзначаен партнер на Република Македонија во трговската размена учествувајќи со повеќе од 50% во надворешната трговија. Земјите на поранешна Југославија беа втората група на земји со учество од 19%, додека земјите од централна и југоистична Европа учествуваа со 17% од вкупната трговија. И во 2004 година, Сојузна Република Германија беше најзначајниот трговски партнер на Република Македонија учествувајќи со 15% од надворешната трговија.

Табела 2

во милиони долари	Извоз		Увоз		Вкупна размена		Трговско салдо	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Европска унија	747	943	1009	1369	1756	2312	-261	-425
Германија	279	315	304	365	584	681	-25	-50
Грција	180	228	300	280	480	508	-120	-52
Останати	287	399	403	723	690	1122	-116	-324
Земји од Централна и Источна Европа	68	103	518	684	586	787	-450	-581
Русија	13.7	19.7	179	251	192.7	270.7	-165.3	-231.3
Бугарија	25.8	51.5	149	208.8	174.8	260.3	-123.2	-157.3
Романија	1.4	1.8	14.4	113	15.8	114.8	-13	-111.2
Полска	0.5	2.6	26.4	78.3	26.9	80.9	-25.9	-75.7
Останати	27.2	27.5	149.7	32.5	176.9	60	-122.5	-5
Републики од СФРЈ	386	468	427	383	813	851	-41	85
Србија и Црна Гора	275	347	212	243	487	590	63	104
Останати	111	120	214	140	325	260	-103	-20
Останати земји	164	158	351	466	515	624	-187	-308
Вкупно	1365	1672	2305	2902	3670	4574	-939	-1229

Извор: НБРМ

Интензивираната извозна активност (извозот забележа пораст од 22.6%) во 2004 година воглавно беше детерминиран од порастот на активноста кај металопреработувачката индустрија во услови на пораст на берзанските светски цени на металите, како и зголемената извозна активност на текстилната индустрија.

Табела 3

Извоз на стоки по групи производи според СМТК

Групи производи	2003	2004	Промена во апсолутен износ	
			во милиони САД долари	
Вкупен извоз на стоки	1367	1673	306.5	
Железо и челик	251	405	154	
Облека	410	488	77.5	
	Учество во вкупниот извоз во %		Придонес во вкупниот пораст во %	
Железо и челик	18.4	24.2	50.4	
Облека	30.1	29.2	25.3	
Вкупно	48.4	53.6	75.6	

Извор: Државен завод за статистика, пресметки направени во ЦЕА

Надворешно трговски движења во 2005 година

Во првите осум месеци од 2005 година е забележано значајно зголемување на извозот на стоки од 29% во споредба со истиот период од претходната година, како резултат на рестартирањето на одделни капацитети, како и зголемената економска активност на деловните субјекти во државата. За истиот период увозот е зголемен за 15%, што услови дефицитот во размената со странство да биде помал од истиот во првите осум месеци во 2004 година и да изнесува околу 863 милиони долари. Ваквите движења условија и подобрување на степенот на покриеност на увозот со извоз на стоки кој изнесува 63,4%. Во првите осум месеци од 2005 година 54,8% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европска Унија, а 45,7% од вкупно увезените стоки во Република Македонија се со потекло од оваа интеграција. Извозот на стоки во Европска Унија е поголем за 22,5%, а увозот за 4,6. Србија и Црна Гора, Германија, Грција, Италија, Хрватска и Британските Девствени Острови се наши најголеми партнери, чие учество во вкупниот извоз изнесува 72,2%.

Во периодот јануари-август увезена е нафта и нафтени деривати во вредност од 291 милиони долари, што претставува зголемување од 50.2% во однос на истиот период од минатата година. Со оглед дека увезената количина, пак, е зголемена за само 1,3%, се потврдува фактот дека главна детерминанта на повисоката вредност на увозот на нафта и нафтени деривати е исклучително високиот пораст на нивната цена на светските берзи. Од статистичките податоци може да се согледа дека доколку увезената нафта во периодот јануари-август 2005 се увезеше по цени од истиот период минатата година, увозот ќе беше околу 96 милиони долари помал (а за истиот износ и трговскиот дефицит ќе беше помал).

Табела 4

I - МII 2004		I - МII . 2005			
кг	\$	кг	%на промена	\$	%на промена
\$777, 600, 751	\$193, 872, 771	\$788, 032, 556	1. 3	\$291, 193, 016	50. 2

Извор: Државен завод за статистика

Сепак, структурата на извозот и во 2005 година останува исклучително лоша. Вкупниот извоз на железо, челик и облека учествуваше во вкупниот извоз со повеќе од 55%, што претставува исклучително лоша структура земајќи во предвид дека и во двете гранки лон производството зема најголем дел.

График број 3

Извор: Државен завод за статистика

Исто така, железото, челикот и облеката имаат високо учество во вкупниот пораст на извозот (во првите осум месеци учеството во порастот на извозот на овие две групи производи изнесува 61%). Ваквата концентрација на извозот ја прави македонската индустрија ранлива на промените на цените на светските берзи што укажува на потребата за превземање на активности со цел структурно подобрување на извозот на Република Македонија.

Анализата на извозот по економска намена исто покажува лоша состојба. Така во вкупниот извоз производите за репродукција, кои имаат многу ниска додадена вредност, учествуваат со 55% додека средствата за работа и производите за широка потрошувачка учествуваат со скромни 1.7% односно 43%.

График број 4

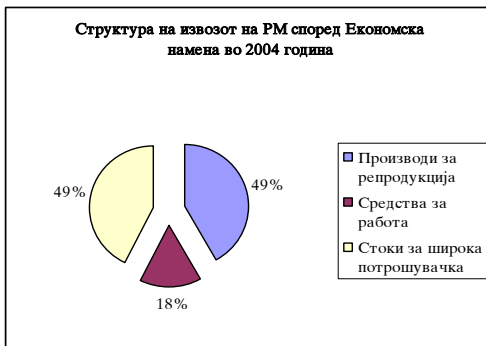

График број 5

Извор: Државен завод за статистика

Имајќи ги во предвид погоре илустрираните состојби, Центарот за економски анализи, по барање на Стопанската комора на Република Македонија ја изготви следнава програма "Интервентни мерки за поттикнување на извозот и намалување на трговскиот дефицит". Уште еднаш потенцираме дека се раководиме од микроекономски пристап на интервентни мерки.

Интервентни мерки за поттикнување на извозот

|

Мерки во доменот на Министерството за финансии

Илустрираните состојби и предложените интервентни даночни и финансиски мерки се очекува да ја подобрат бизнис климата во земјата. Поконкретно, ќе се подобри ликвидноста на бизнисите, нивната финансиска состојба, инвестициона активност и извозниот потенцијал.

ДАНОЧНИ МЕРКИ

1.Подобрување и ревидирање на механизмот за поврат на ДДВ.

За големите даночни обврзници Центарот за економски анализи (врз основа на истражувањата на забелешките на големите обврзници) предлага бришење на одредбата (чл. 45, став 2 од Законот за ДДВ) додека за малите даночни обврзници кои се извозници, враќање на ДДВ во роковите предвидени за големите обврзници.

Прашањето околу повратот на ДДВ има повеќе аспекти: начинот на остварувањето на правото на поврат, правилата на документираноста, листата на добра и услуги за кои не се остварува правото на поврат, употребата на вишокот на претходниот данок, остварувањето на повратот на ДДВ од странство, повраток на мали и големи даночни обврзници, ослободувања од ДДВ и друго.

Рокот во кој се извршува враќањето на ДДВ, поточно враќањето на вишокот на претходниот данок, е едно од најсериозните прашања. За да дојдеме до предлози за неговото разрешување би требало ова прашање да го разгледаме како од аспект на нормативното уредување така и од аспект на оперативното имплементирање и тоа посебно за големите, а посебно за малите даночни обврзници.

Според мислењето на Центарот за економски анализи нормативно ова прашање е релативно добро решено во нашата земја. Како даночен период за пресметување е календарскиот месец, не е 15 дневно пресметување (премногу кусо и пречесто), ниту двемесечно или тримесечно пресметување (подолго). Поднесувањето на даночната пријава е од првиот до 15-тиот ден по изминувањето на месецот, со тоа на даночниот обврзник му се смета дека и барањето за поврат на ДДВ го поднел на 1-ви или 2-ри во месецот и од тој датум тече рокот за остварувањето на правото на поврат.

Рокот за враќање на ДДВ е 30 дена од денот на поднесеното барање, односно поднесената пресметка на ДДВ (меѓу најкратките рокови, некои земји го враќаат по 3 месеци или пак не е пропишан рок за враќање (пр. Германија). Доколку не се врати ДДВ во рокот од 30 дена од денот на поднесеното барање, а нема оправдување за неговото пролонгирање, УЈП е должна да пресмета и

Center for Economic Analyses

исплати камата до денот на враќањето на ДДВ и тоа по истата стапка по која се пресметува камата за задоцнувањето во измирувањето на даночното долгување. Даночниот обврзник побарувањето по основ на невратен ДДВ и неисплатена камата, може да го употреби и за измирувањето на долгот по сите неплатени даноци (вклучувајќи го и ДДВ).

Големи даночни обврзници

Во однос на *големите даночни обврзници*, Центарот за економски анализи предлага промена на одредбата (чл. 45, став 2 од Законот за ДДВ), која на даночниот орган му овозможува пролонгирање на рокот на враќање до „создавањето на услови за спроведување на контрола, доколку е оневозможена по вина на даночниот обврзник“. Центарот за економски анализи предлага бришење на оваа одредба бидејќи и онака даночниот орган може и е должен контрола да спроведе и по изминувањето на тие 30 дена по поднесеното барање за враќање, па доколку на даночниот обврзник му се изврши и незаслужено враќање на ДДВ, со контролата може да се исправи состојбата, со сите санкции по даночниот обврзник, предвидени во законот. Притоа, оваа мерка не би имала значително влијание врз приходната страна на Буџетот на Република Македонија.

Мали даночни обврзници

Даночните правила за враќањето на ДДВ и на малите даночни обврзници (со годишен промет до 25 милиони денари) се исти како и за големите даночни обврзници, со таа разлика што обврската за поднесување на даночни пријави (а тоа значи и барањето за враќање) е на секои три месеци, наместо месечно поднесување како што е случај кај големите даночни обврзници.

Поднесувањето на даночни пријави на секои три месеци е привилегија, но за оние кои имаат право на враќање на ДДВ, рокот за враќање се продолжува за дополнителни три месеци. Ваквото пролонгирање најмногу ги погодува малите извозници, кои по извршениот извоз до своите пари (ангажирани за плаќањето на ДДВ околу подготвувањето на нивниот извоз), доаѓаат со задоцнување со што им се влошува состојбата со ликвидност и обртен капитал.

1.1. Центарот за економски анализи предлага дополнување на законската регулатива регулатива со одредба со која на извозниците ќе им се враќа ДДВ во роковите за големите даночни обврзници, доколку даночниот обврзник ја преземе обврската за поднесувањето на даночната пријава пропишана за големите даночни обврзници, односно месечно поднесување на даночните пријави.

Предлог Мерка	Враќање на ДДВ за малите даночни обврзници кои се извозници, во рокот за големите обврзници
Одговорна институција	Министерство за Финансии Рок: 30.06.2006

2. Воведувањето на одложено плаќање на ДДВ за производи кои се увезуваат за доработка и повторно се извезуваат

Можностите за одлагање на плаќањето на ДДВ при увозот може да се разгледуваат низ повеќе сегменти, а особено низ:

- а) увоз на добро кое се употребува за добивање на ново добро, а кое се извезува;
- б) увоз на добро за облагородување.

а) Увоз на добро кое се употребува за добивање на ново добро, а кое се извезува

При увозот на добро кое се употребува за добивање на ново добро, а кое се извезува, ДДВ се плаќа во исто време кога се плаќаат царинските давачки, а правото на одбивка се остварува за оној даночен период во кој настанала обврската за царинските давачки. Тоа значи дека подобрувањата би можело да се направат во две насоки:

- во одложувањето на плаќањето на ДДВ наназад и
- во остварувањето на правото на одбивка нанапред, односно задржувањето на правото на одбивка во даночниот период во кој е направен увозот.

б) Увоз на добра за облагородување

Увозот на добра за облагодарување е ослободен од ДДВ со исполнување на пропишаните административни обврски.

2.1. Решенијата за одложувањето на плаќањето може да се структурираат на повеќе начини. Центарот за економски анализи ги предлага следниве:

- поместување на рокот за плаќање наназад за сите; Пр. плаќање на ДДВ до денот на пријавувањето на правото на одбивка, односно до денот на поднесувањето на пресметката за ДДВ, или тоа практично значи до 15-ти во месецот по месецот во кој е направен увозот. Практично со ова решение се прави заштеда на каматата за ангажираните средства од денот на настанувањето на царинскиот долг до денот на пријавувањето на правото на одбивка на претходниот данок (За илустрација: денес е увозот - 15.10 и денес плаќам ДДВ, а правото на одбивка го остварувам на 15. 11, за овој период од цел месец јас ја плаќам односно ја губам каматата). Предлогот е да ја платам на 15.11 кога го остварувам правото на одбивка и воопшто не сум оптоварен со камата;
- одложувањето на плаќањето да биде поврзано со видот, карактерот или намената на доброто што се увезува. Рокот за плаќање се продолжува ако се

Center for Economic Analyses

увезува опрема, суровини, репроматеријали (но не средства за широка потрошувачка);

- бенефицирање со плаќањето на дел од износот на ДДВ, а остварувањето на ова да биде условено од тоа - што се увезува (опрема, суровини, репроматеријали) или од тоа - кој е увозникот (ако е тој на А листа со целосно и навремено измирување на даночните или царинските долгови и со исполнување и на други услови). (За илустрација: плаќање на ДДВ во висина од 50% од пропишаниот износ доколку се увезува опрема или увозникот е на А листата. Практично, даночниот обврзник - увозник прави заштеда за 50% во поднесувањето на камата за ангажираните средства, опишана погоре).

Само да наведеме дека вакви или слични решенија практикуваат Романија и Чешка (значи членството во ЕУ не е пречка, а тоа значи дека ни аспирациите кон неа не треба да ни бидат препрека).

Треба јасно да се нагласи дека овие одложувања во плаќањето на ДДВ се однесуваат само за даночни обврзници кои за тој увоз на добра го остваруваат правото на одбивка на претходниот данок.

Предлог Мерка	Воведување на одложено плаќање на ДДВ за производи кои се увезуваат за доработка и повторно се извезуваат	
Одговорна институција	Министерство за Финансии	Рок: 30.06.2006

3. Продолжување на рокот за плаќање на ДДВ при увоз на добра со приложување на банкарска гаранција

Анализите на Центарот за економски анализи од теренот покажаа дека потребно е да се прошират олеснувањата што им се даваат на даночните обврзници кои го избрале овој начин на одложување на плаќањето на ДДВ. Според сегашното решение единственото олеснување е во одложеното плаќање до денот на крајниот рок за поднесување на даночната пријава за ДДВ, односно до 15-ти во месецот, ако увозот е направен во изминатиот месец. Даночните обврзници изјавуваат дека го избегнуваат овој инструмент, заради високите трошоци за добивањето на банкарската гаранција.

3.1. Центарот за економски анализи предлага рокот за плаќање да се продолжи за два или три даночни периоди или пак едноставно решение - со приложување на банкарска гаранција да се плати 50% од пропишаниот ДДВ.

Предлог Мерка	Ревидирање на повратот на ДДВ во случај на приложена банкарска гаранција	
Одговорна институција	Министерство за Финансии	Рок: 30.06.2006

Center for Economic Analyses

4. Намалување на листата на добрата и услугите за кои не се остварува правото на одбивка на претходниот данок односно исклучување на трошоците за превоз на патници, исхрана, хотелски и други услуги.

Редуцирањето на листата на добрата и услугите за кои не се остварува правото на одбивка на претходниот данок е безболен процес (со многу мали последици за приходната страна на буџетот) и треба што побрзо да започне. Ова е забелешка скоро на сите странски експерти, кога ги оценуваат добрите и лошите страни на македонскиот ДДВ. Навистина Македонија претставува исклучок со ова решение во сите компарации со другите земји. Покрај тоа, со сегашното решение, на целиот систем на ДДВ му ја намалува праведност и прифатливоста, а во враќањето на ДДВ на странските даночни обврзници се доведуваме во необјасливи ситуации.

Предлог Мерка	Намалување на листата на производи за кои не се остварува право на поврат на ДДВ	
Одговорна институција	Министерство за Финансии	Рок: 31.03.2006

ФИНАНСИСКИ МЕРКИ

5. Воведување законска регулатива за Факторинг услуги.

Факторингот е една повеќеслојна активност, за компании кои се активни во внатрешната или меѓународната трговија, кој ги комбинира финансиите и услугите. Факторингот е купување и финансирање на побарувања од должници со давање на услуги на административна обработка на побарувањата од должници, наплата, кредитно покривање на купувачот и соодветно покривање на ненаплативото побарување во случај на загуба предизвикана од финансиската неможност на купувачот да плаќа¹. Тој го претвора побарувањето од должникот во готовина, со што се олеснува потребата од ликвидност на компанијата.

Пресуден елемент за воведувањето на нов производ е предвидената побарувачка. Првична потврда за интересот за откупување на побарувањата е добиен со истражувањето на педесет компании од страна на Светската банка - СЕЕД. Поголемиот дел од компаниите изразиле интерес за поголемо запознавање со откупувањето на побарувања, а 35 компании би сакале и да го користат. Иако перцепцијата за откуп на побарувања е екстремно мала, испитувањето покажува висок степен на интерес за откуп на побарувања. Испитувањето опфаќа компании кои водат внатрешен и меѓународен бизнис. Понатаму, истото го укажува и фактот што во Република Македонија од страна на банките веќе има реализирано извесни форми на активности од типот на факторинг. Неколку банки имаат понудено единечни трансакции на *факторинг* кои успешно се реализирале.

¹ Студија за факторинг во Македонија - SEED Македонија 2004 година

Center for Economic Analyses

Користењето на факторинг постои во преку 60 земји, и факторингот подржува годишен обем на трговија во вредност од преку 700 милијарди американски долари. Во табелата подолу се дадени и земјите во непосредна близина на Македонија во кои постои факторингот. Во некои случаи, како во Кипар, факторингот е со повеќегодишна присутност на пазарот, додека пак во Романија постои само неколку години.

Табела 4

Земја	Бр. на фирми кои се занимаваат со факторинг	Годишен обрт на факторинг во земјата (милиони US \$)
Естонија, Латвија и Литванија	15	2,300
Словенија	4	170
Романија	6	225
Кипар	3	2,035
Словачка	6	380
Унгарија	17	1,100

Извор: *Factors Chain International*. Статистика за factoring - 2003

Македонските МСП имаат потреба од обртен капитал и ликвидност, а факторингот треба да биде идна финансиска можност која ќе биде на располагање на македонските бизниси. Со помош на осознавање и едукација, воведувањето на факторингот во Македонија има многу висока веројатност на успех. Обемот на првобитниот пазар на факторинг, во почетокот, ќе го ограничи бројот на компании кои ќе вршат факторинг на веројатно две или три приватни банки, не земајќи ја во предвид Македонската банка за поддршка и развој.

Deleted: 1

Значајно е да се усогласи законот за данокот на додадена вредност со можната регулатива која би се однесувала на факторингот. Факторингот е финансиска услуга и како таква треба да биде исклучена од системот на данокот на додадена вредност.

5.1. Центарот за економски анализи предлага да се дефинира активноста на факторинг во македонските закони кои се однесуваат на факторинг, особено Законот за банкарско работење како и во Законот за Македонска банка за поддршка на развојот. Во Законот за Банкарско работење стои дека банките во Република Македонија имаат право да вршат факторинг, но не е наведено кој ќе ја врши контролата на оваа нова банкарска функција. Понатаму, Република Македонија треба да биде ја ратификува и потпише конвенцијата УНИДРОИТ за факторинг.

Deleted: 1

Предлог Мерка	Ратификување на конвенцијата УНИДРОИТ за Факторинг	
Одговорна институција	Министерство за Финансии	Рок: 31.03.2006

Deleted: 1

Center for Economic Analyses

б. Враќање во стопанството на повеќе прибраните приходи од ДДВ како резултат на порастот на цената на нафтените деривати

Од цената на секој литар продаден нафтен дериват околу 53% се слеваат во буџетот на државата по основ на акциза и ДДВ. Притоа, висината на акцизата е фиксна и се плаќа на количина од еден литар нафтен дериват, додека ДДВ се пресметува по стапка од 18% на цената која во себе ги вклучува производните и транспортните трошоци, трговските маржи и акцизата. Тоа значи, дека при секое зголемување на производната цена на нафтените деривати, во буџетот се слева повисока сума на ДДВ.

Во периодот јануари-август 2005 година, малопродажните цени на нафтените деривати во просек се зголемија за 13,1%. Како резултат на тоа, за истиот процент се зголеми и даночната основа за ДДВ што фактички значеше и зголемување на приходите од ДДВ од нафтени деривати за 13,1%, односно за 201 милиони денари споредено со истиот период во 2004 година само по основ на порастот на цената на нафтата на светските стокови берзи. Истовремено, повисоките цени на нафтените деривати предизвикаа благ пад на потрошувачката на нафтени деривати за 2,1%, што доведе до намалување на приходите од акцизи за 93 милиони денари. Оттука порастот на цената на нафтата на светските берзи резултираше со нето пораст на приходите во буџетот од 108 милиони денари.

Врз основа на досегашните движења на цените на нафтените деривати во Република Македонија се проценува дека вкупниот пораст на цените во 2005 година ќе изнесува 16.2%. Како резултат на тоа, приходите од ДДВ исто така ќе се зголемат за 16.2%, односно за 362 милиони денари во однос на 2004 година. Во истиот период, како последица на намалената потрошувачка на нафтени деривати приходите од акцизи ќе се намалат за 166 милиони денари при што нето ефектот врз буџетот ќе изнесува 195 милиони денари.

Сумата од 195 милиони денари претставува непланиран вишок на приходи во буџетот до кој дојде единствено како резултат на порастот на цената на нафтата на светските стокови берзи. Имајќи предвид дека повисоките цени на нафтените деривати ги зголемија трошоците на производство на македонските производители и со тоа негативно влијаеја врз нивната конкурентност, логично би било вишокот на остварени средства во буџетот да се употреби за поддршка на стопанството.

Имајќи го предвид значењето на земјоделството за македонската економија предлагаме овој вишок на приходи да се искористи за компензирање на загубата на приходи во буџетот по основ на намалената стапка на ДДВ кај земјоделските производи.

Табела 5

Ефекти врз буџетот од порастот на цената на нафтата

во милиони денари

	јан.-авг.	јан.-дек.
приходи од акцизи (2004)	4,440	6649
приходи од акцизи (2005)	4,347	6483
загуба на приходи од акцизи во буџетот	-93	-166
проценети приходи од ДДВ на нафтени деривати во 2004	1,537	2,232
проценети приходи од ДДВ на нафтени деривати во 2005	1,739	2,593
вишок на приходи од ДДВ поради повисока цена на нафтени деривати	201	362
нето вишок на приходи во буџетот поради повисока цена на нафтени деривати	108	195

Извор: Министерство за финансии; пресметки на ЦЕА.

Deleted: I

Предлог Мерка	Враќање во стопанството на повеќе прибраните приходи од ДДВ како резултат на порастот на цената на нафтениите деривати	
Одговорна институција	Министерство за финансии	Рок: 31.12.2005

Мерки во доменот на Министерството за Земјоделие

Земјоделието е дејност со голем потенцијал за извоз кое се соочува со бројни финансиски проблеми. Следнава анализа и предложени интервентни мерки се очекува да ги ублажат состојбите во овој сектор.

1. Анализа на даночното оптоварување на земјоделското производство

Дефинираните 151 тарифни броеви по царинскиот тарифник на земјоделски инпути се распределени во следниве тарифни оддели 1, 2, 4 и 6:

Табела 6 (во евра).

Просечно фискално оптоварување на увозот на земјоделски инпути 2003				
	постојно			
	увоз	царина	ДДВ	царина + ДДВ
Оддел 1	525.985,07	5.163,07	27.912,36	33.075,43
Оддел 2	11.144.232,04	324.090,20	573.416,11	897.506,31
Оддел 4	6.599.666,08	178.077,35	338.887,17	516.964,52
Оддел 6	13.892.039,23	514.684,52	720.336,19	1.235.020,71
ВКУПНО	32.161.922,43	1.022.015,14	1.660.551,83	2.682.566,97
Просечно фискално оптоварување на увозот на земјоделски инпути 2003				
	постојно			
	увоз	царина	ДДВ	царина + ДДВ
Оддел 1		0,98	5,31	6,29
Оддел 2		2,91	5,15	8,05
Оддел 4		2,70	5,13	7,83
Оддел 6		3,70	5,19	8,89
ВКУПНО		3,18	5,16	8,34

Од табела 6 може да се види дека просечното фискално оптоварување за увоз на земјоделски инпути во 2003 година по основ на царински давачки изнесувало 3,18%, а просечното фискално оптоварување по основ на ДДВ изнесувало 5,16%.

Вкупно прибрани приходи по основ на царина изнесувале нешто повеќе од 1 милион евра, а по основ на ДДВ централниот буџет регистрирал 1,7 милиони евра.

Ситуацијата во 2004 година е значително променета. Имено со донесување на Законот за изменување и дополнување на законот за данокот на додадена

Center for Economic Analyses

вредност, на 01.04.2003 година², од листата на добра кои се оданочуваат според намалена стапка од 5%, се бришат следниве добра кои се најдиректно поврзани со агрокомплексот и кои денес се оданочуваат со општата даночна стапка од 18%: основни производи за земјоделство, рибарство и пчеларство (со напомена дека дел од овие производи се вклучени во групата на производи за човечка исхрана кои и понатаму се оданочуваат со повластена даночна стапка од 5%); храна за животни; минерални и хемиски ѓубрива; средства за заштита на растенијата; полиетиленско платно (најлон) за потребите во земјоделството.

Ваквата состојба со зголемување на стапката на оданочување по основ на ДДВ при увоз на земјоделските инпути од 5 % на 18 % е прикажана на следнава табела:

Табела 7 (во евра)

Просечно фискално оптоварување на увозот на земјоделски инпути 2004				
	постојно			
	увоз	царина	ДДВ	царина + ДДВ
Оддел 1	609.395,74	0,00	109.691,23	109.691,23
Оддел 2	15.970.521,44	291.070,04	1.791.984,31	2.083.054,35
Оддел 4	8.125.433,35	197.605,79	1.498.147,04	1.695.752,83
Оддел 6	18.023.078,62	713.412,68	3.372.568,43	4.085.981,12
ВКУПНО	42.728.429,14	1.202.088,52	6.772.391,02	7.974.479,54
Просечно фискално оптоварување на увозот на земјоделски инпути 2004				
	постојно			
	увоз	царина	ДДВ	царина + ДДВ
Оддел 1		0,00	18,00	18,00
Оддел 2		1,82	11,22	13,04
Оддел 4		2,43	18,44	20,87
Оддел 6		3,96	18,71	22,67
ВКУПНО		2,81	15,85	18,66

Од табела 7 може да се види дека просечното фискално оптоварување за увоз на земјоделски инпути во 2004 година по основ на царински давачки се намалило и изнесувало 2,81 %, а просечното фискално оптоварување по основ на ДДВ зголемило на 15,85 %.

Вкупно прибрани приходи по основ на царина изнесувале 1,2 милиони евра, а по основ на ДДВ централниот буџет прибрал 6,77 милиони евра, односно 308 милиони денари повеќе од 2003 година.

² Службен весник на Република Македонија, бр.21/2003.

Center for Economic Analyses

Ваквата ситуација на драстично зголемување на трошоците за земјоделско производство во принцип води кон намалена активност во овој сектор и пониска конкурентност.

1.1. Центарот за економски анализи ги предлага следниве мерки:

а) Враќање на повластена стапка на ДДВ од 5 % за увоз на инпути за земјоделско производство;

б) Субвенционирање на земјоделското производство

а) Враќање на повластена стапка по основ на ДДВ од 5 % за увоз на инпути за земјоделско производство

Со намалување на оптоварувањето на инпутите од увоз во земјоделското производство со ДДВ од 18 % на повластена стапка од 5 %, а за историските податоци за 2004 година, приходите по основ на ДДВ би се намалиле од 6,77 на 2,20 милиони евра, а за разликата од 4,58 милиони евра би се зголемиле средствата на располагање за земјоделците годишно.

Што тоа би значело за централниот буџет е илустрирано на следнава табела

Табела 8

	2004
Остварени приходи	
	<i>во евра</i>
царини	17.380.328
ДДВ	79.944.262
вкупни даночни приходи во централен буџет	169.236.066
Загуба на приходи од намалувањето на ДДВ	
	<i>во евра</i>
загуба на царини	0
загуба на ДДВ	4.575.865
загуба на даночни приходи	4.575.865
Загуба на приходи од намалувањето на царините	
	<i>како % од приходите</i>
загуба на царини	0,0
загуба на ДДВ	5,7
загуба на вкупни даночни приходи	2,7

Од табелата се гледа дека вкупната загуба од оваа политика на намалување на даночно оптоварување на инпути при увоз за приходи по основ на ДДВ би изнесувал 5,7 % од вкупните даночни приходи по основ на ДДВ за 2004 година. Тоа како процент од вкупните даночни приходи во централниот буџет изнесува 2,7 % (4,58 милиони евра или 281 милион денари). Што ова значи за буџетскиот дефицит е илустрирано на табелите 9 и 10, каде може да се види дека тоа е

Center for Economic Analyses

незначително зголемување на дефицитот за дополнителни 0,1% во 2006 година споредено со можните придобивки од зголемена конкурентност на домашното земјоделско производство.

Табела 9

<i>за 2004 година во милиони денари</i>		
<i>Ост варен буџет</i>		
		% од БДП
Бруто домашен производ	257744	
Дефицит на централниот буџет 2004	371	0.14
Дефицит предизвикан од политиката	-281	-0.11
Дефицит по намалување за 2004 година	91	0.03

Извор: Министерство за финансии (www.finance.gov.mk)

Табела 10

<i>за 2006 година во милиони денари</i>		
<i>Планиран буџет</i>		
		% од БДП
Бруто домашен производ	287071	
Дефицит на централниот буџет во 2006	-1866	-0.65
Дефицит предизвикан од политиката	-313.1	-0.11
Дефицит по намалување за 2006 година	-2179.1	-0.76

Извор: Министерство за финансии (www.finance.gov.mk)

Предлог Мерка	Враќање кон повластената стапка од 18% на 5% за земјоделските производи	
Одговорна институција	Министерство за финансии	Рок: 31.03.2006

б) Субвенционирање на земјоделското производство

Регреси поврзани со продажната цена на репроматеријалите

Во Република Македонија, за да се заштити домашниот потрошувач од високи цени **и да се овозможи експанзија во извозот на земјоделско-прехранбените производи**, потребна е поизразена институционална поддршка на субвенционирањето на производството и инпутите. Регресите како инструмент се за експанзија на дефицитарните производи и како поддршка вградена во индивидуалната цена на чинење, конкурентна за интензивен настап на пазарите. Повеќе земји во светот, во фазите на развојот, применуваат субвенционирање на базните инпути.

Аграрната политика на Република Македонија, во структурата на детерминантите за регресирање, треба да го вгради и надоместокот за потрошени нафтени деривати во процесот на земјоделската продукција. Ваков регрес треба да се одреди за земјоделски производи во чија трошковна структура, нафтени деривати имаат висока ставка (оранжерии). На тој начин, производите ќе имаат индивидуална производствена цена, еднаква на производствената цена која во себе содржи просечна продуктивност на трудот и просечен профит.

Партиципација во транспортот

Агрокомплексот е тесно поврзан со транспортот. Се транспортираат производи за репродукција, стоки за широка потрошувачка, сировини за индустријата и работна сила.

Поврзан со специфичните биолошко-физиолошки карактеристики на производството, транспортот значително учествува во формирањето на индивидуалната цена на чинење и пазарната цена. Во извозот на поголема оддалеченост, висината на транспортните трошоци честопати ја надминува граничната вредност, што го намалува просечниот профит, потребен за продолжување на процесот на репродукцијата. Во таков случај, агрокомплексот има потреба од институционална поддршка во вид на партиципација за покривање на дел од трошоците за транспорт. На тој начин, се овозможува формирање на конкурентна пазарна цена.

Оваа мерка особено е значајна денес, кога цената на нафтените деривати достигна историски највисоко ниво, односно повеќе од 60 САД долари за барел. Притоа, [за оваа цел би можеле да се искористат](#) и дел од поголемите прибрани приходи по основ на ДДВ [од нафта и нафтени деривати](#) (според пресметките на ЦЕА 195 милиони денари).

Предлог Мерка	Субвенционирање на земјоделското производство во согласност со СТО	
Одговорна институција	Министерство за финансии	Рок: континуирано

2. Брендирање и промоција на земјоделските производи.

Земјоделските производи со потекло од Република Македонија се многу познати во регионот, но за жал непознати на европските пазари.

2.1. Центарот за Економски анализи предлага активно работење на континуирана едукација на земјоделците како и преработувачите во агроиндустријата за можности и начини на брендирање на земјоделските производи. Брендирањето потребно е да биде поткрепено со силна промоција на македонските производи, на ист начин и како и промоцијата на туризмот (со засилена рекламна кампања на светските медиуми). Центарот за економски анализи предлага да се искористи искуството од проектот за кластери на УСАИД во понатамошно одржливо развивање на брендирањето.

Предлог Мерка	Брендирање и промоција на земјоделското производство	
Одговорна институција	Стопанска Комора на РМ	Рок: 31.03.2006

Мерки во доменот на Министерството за Економија

Современото деловно работење бара брзо прибирање на информации и нивна обработка за подобри деловни резултати. Центарот за економски анализи укажува на важноста на придобивките на таканаречените ИСТ технологии и потенцира дека тие треба да се систематизираат и направат достапни до бизнисите.

1. Да се изготви студија за сите видови субвенции кои претпријатијата во земјите најзначајни трговски партнери ги практикуваат за своите производи, како и студија за сите расположливи субвенции и мерки кои Република Македонија би можела да ги користи за своите производи (во согласност со СТО).

Конкурентноста на македонските производи е на пониско ниво како резултат на високите субвенции кои земјите во регионот и пошироко ги даваат за своите производители. Покрај скапиот капитал со кој се соочуваат македонските претпријатија, високите субвенции за странските производи (особено во земјоделството) значително негативно влијаат врз конкурентноста на македонските производи. За таа цел, потребно е да се изработи студија која би била составена од два дела: Прв кој ќе ги опфати сите дозволени видови на поддршка (мерки на поддршка кои се во рамките на договорот за СТО). Втор кој ќе претставува анализа на сите субвенции кои се применуваат во земјите кои се наши најголеми трговски партнери. Оваа студија би резултирала со креирање на информативно тело или центар во рамките на Министерството за земјоделство или Министерството за економија или Стопанската комора, каде македонските претпријатија ќе можат да пријават нелегални субвенции во други држави или да добијат информација дали се квалификувани да добијат субвенции.

Предлог Мерка	Изработка на студија за сите видови субвенции расположливи во РМ, како и во земјите најзначајни трговски партнери	
Одговорна институција	Стопанска Комора на РМ	Рок: 31.03.2006

2. Формирање на ефикасен систем на информирање на македонските производители за барањата на странските пазари;

Извозот на македонски производи на пребирливиот европски пазар е комплициран, проследено со бројна документација за потекло на стоката, стандарди и царинска заштита. Извозниците се соочуваат со сериозни проблеми при откривањето на условите за настап на одредени странски пазари (царински стапки, стандарди итн.). За таа цел потребно е да се формира информативен систем во рамките на Министерството за економија или во стопанската комора каде би можеле да се добијат информации за сите препреки при извозот.

Предлог Мерка	Формирање на ефикасен систем на информирање на производителите за сложените барања на странските пазари	
Одговорна институција	Министерство за економија	Рок: 31.03.2006

Мерки во доменот на Министерството за образование

Од особена важност во современото деловно работење е степенот на образование на работната сила. Таа треба да биде современа и флексибилна во склад со потребите на бизнисот.

1. Вложување во образование во областа на бизнисот и агро-бизнисот.

За имплементација на бројните предложени реформи во Република Македонија потребно се вештини и знаења. За таа цел потребно е да се воспостави програма (Fellowship program) за постдипломски студии по Бизнис и Агро-бизнис на талентирани студенти од нашата земја на универзитетите во Западна Европа (иако македонските студенти се покажаа како доста успешни во школите за агро бизнис и во соседна Грција). Центарот за економска анализа укажува дека согласно климатските и географски услови современото земјоделското производство (производството кое ги задоволува критериумите на пребирливиот европски пазар) е иднина на развојот на македонската економија, па затоа инвестирањето во образованието во областа на Агро-бизнисот е врвен приоритет. Студентите кои ќе бидат испратени на студии би биле обврзани да се вратат во Република Македонија и да работат или во Министерството за Земјоделство, Министерството за Економија или во некоја слична институција, за да помогнат во спроведувањето на зацртаните реформи.

Ваквата програма може да се направи во соработка со Американската амбасада во Скопје (International Institute of Education), British council, како и со Грчката канцеларија за врски. Слични програми постојат и во моментов (Fulbright fellowship и слично), меѓутоа во најчест случај студентите не студираат Агро-бизнис.

Предлог Мерка	Вложување образование во областа на Агро - бизнисот	
Одговорна институција	Министерство за образование	Континуирано

Финасирањето на еден студент во САД на една од најдобрите десет програми за агро-бизнис би чинело околу 50 000 САД долари по студент за двегодишна програма, додека на универзитетите во Западна Европа околу 25 000 евра за едногодишна програма.

Ваква слична програма постои во Република Казахстан каде секоја година 60 студенти заминуваат на студии на западните универзитети. Притоа, карактеристично е потпишувањето на договор со заштитен механизам (хипотека) во случај да студентот не се врати назад во земјата која го испраќа.

Мерки во доменот на услугите

1. Промоција на македонскиот услужен сектор да се префрли во Стопанската комора на Република Македонија

Промоцијата на Македонскиот услужен сектор (пред сè туризмот) во овој момент е надлежност на извршната власт односно Министерството за Економија. Земајќи го во предвид динамизирањето на економските движења во светот, како и невозможната на владата за брза реакција и прилагодување на барањата кој ги поставува светската економија, Центарот за економски анализи предлага обврската за промоција на македонскиот услужен сектор да се довери на институција која има континуиран контакт како со услужниот сектор така и со регулаторот.

Стопанската комора на Република Македонија е место за размена на мислења и формирање ставови по основ на услови за стопанисување кои се од значење за целото стопанство, за стопанството во одреден регион и за одделни стопански сектори.

Притоа, промоцијата која ќе ја врши Стопанската комора ќе биде континуирано доделувана на една од познатите светски маркетинг агенции, а ќе биде фокусирана на рекламни кампањи на познатите светски медуми.

Предлог Мерка	Превземање на промотивните активности од страна на Стопанската комора на РМ	
Одговорна институција	Стопанска комора на РМ	Рок: Континуирано

2. Изработка на студија за потреба од имплементирање на стандардот ЕДИ (Electronic data Interchange)

Земајќи во предвид дека голем дел од македонскиот извоз се состои во прехранбени производи, потребно е нивно минимално задржување на граничните премини и брзо пристигнување до саканата дестинација.

Electronic data interchange овозможува едноставен трансфер на документи и податоци помеѓу претпријатија и институции. Развиените земји го користат ЕДИ со цел намалување на обемот на администрирање и за да ги подобрат бизнис процедурите. Овој систем особено ги намалува застоите кои се јавуваат во надворешната трговија на една земја, при што неговата имплементација кај царината би била исклучително корисна. Поедноставно кажано, извозникот од Република Македонија, со системот ЕДИ ќе може едноставно да ги обезбеди сите потребни царински документи за извоз без никаква употреба на хартија, односно се ќе биде направено он-лине. Кога камионот со производи ќе се појави на

Center for Economic Analyses

граничниот премин, цариникот гледајќи во компјутерот ги прегледува документите и за многу кратко време извозот ќе може да се реализира.

Предлог Мерка	Изработка на студија за потреба од имплементирање на стандардот ЕДИ	
Одговорна институција	Министерство за Финансии - Сектор за информатика	Рок: 31.03.2006

3. Модернизирање и подобрување на инфраструктурата како основен услов за развој на транспортните и телекомуникациските услуги а особено:

Модернизирање на Скопскиот и Охридскиот Аеродром, кои претставуваат првиот контакт на туристите со Република Македонија.

Поефтинување на телекомуникациските услуги преку брза либерализација на телекомуникацискиот пазар.

Предлог Мерка	Модернизирање и подобрување на инфраструктурата	
Одговорна институција	Стопанска комора на РМ	Рок: Континуирано

Долгорочни мерки за поттикнување на извозот

|

Во доменот на Министерството за Финансии

1. Во рок од 5 години континуирано намалување на данокот на добивка за 3 процентни поени, со што во 2011 година стапката на овој данок би изнесувала 0%.

На многубројни тркалезни маси и конференции во Република Македонија континуирано се говори за комплетно укинување на данокот на добивка. Според направените анализи, ваквата мерка е неиздржлива за буџетот на краток рок од повеќе причини, а и не е системска. За таа цел предлагаме долгорочно, во текот на пет години намалување стапката на данокот на добивка по три процентни поени годишно. Основната идеја на постепено намалување на стапката на данокот на добивка е прво: да не се нанесе сериозен удар на буџетот на Република Македонија со комплетно укинување на овој данок кој учествувал со 0.91% од БДП во 2004 година (колку е од вкупните буџетски приходи) и второ: да биде испратен позитивен сигнал до домашните и странски инвеститори за погодноста од инвестирање во Република Македонија.

Причини за постепено редуцирање на стапката на данокот на добивка:

1. Опортунитетен трошок од контрола: Данок на добивка³-Управа за јавни приходи⁴ кост бенефит анализа.

Основната идеја за кост бенефит анализата на УЈП се состои во фактот дека постои опортунитетен трошок за просечен инспектор кој работи во просечни услови при контрола на ДД, ДДВ, персонален данок на доход⁵ и акцизи. Со цел да се пресмета опортунитетен трошок од контрола на ДД во однос на останатите даноци пресметуваме број на нерегуларности по број на инспектори како и нерегуларности во денари по број на инспектори. На следната табела е прикажан опортунитетниот трошок од контрола на ДД по инспектор од УЈП. Според табелата секој инспектор наоѓа 4.57 пати повеќе неправилности доколку врши контрола на ДДВ и 2.37 повеќе неправилности доколку врши контрола на ПДД во споредба со ДД. Истовремено, инспекторот може да најде 14.3 пати повеќе неправилности доколку врши контрола на акцизите наместо ДД.

Табела број 11

³ Во понатамошниот текст ДД

⁴ Во понатамошниот текст УЈП

⁵ Во понатамошниот текст ПДД

Center for Economic Analyses

2002 година	Опортунитетен трошок од ревизија на ДДВ во однос на ДД	Опортунитетен трошок од ревизија на ПДД од ДД	Опортунитетен трошок од ревидирање на Акцизи во однос на ДД
Неправилности по ревизор	4.57	2.37	14.33

Извор: Управа за јавни приходи. Пресметки на ЦЕА

Состојбата во однос на прибраните приходи по основ на овие даноци и соодветниот опортунитетен трошок е прикажана во следната табела. Со извршувањето на контрола на ДДВ во однос на ДД, инспекторот ќе открие 2.35 пати повеќе неправилности во денари. Опортунитетниот трошок од контролата на ПДД е 3.86 а од акцизите 27.01

Табела број 12

2002	Опортунитетен трошок од ревизија на ДДВ во однос на ДД	Опортунитетен трошок од ревизија на ПДД во однос на ДД	Опортунитетен трошок од ревизија на Акцизи во однос на ДД
Неправилности во денари по ревизор	2.35	3.86	27.01

Извор: Управа за јавни приходи. Пресметки на ЦЕА.

Доколку сакаме да го пресметаме реалниот опортунитетен трошок, во тој случај мораме да го прилагодиме трошокот со индексот од бројот на ревизии по инспектор. Пондерирањето може да се види од следната табела:

Табела број 13

2002	Бр. На ревизори	Бр. На ревизии	Индекс од број на на ревизии по број на ревизори	Опортунитетен трошок од неправилности на ДД во денари по ревизор	Пресметка
ДДВ	248	6173	0.55	2.35	$0.55 \cdot 2.35 = 1.29$
ПДД	248	3565	0.32	3.86	$0.32 \cdot 3.86 = 1.24$
ДД	248	1308	0.12	1	n/a
Акцизи	248	247	0.02	27	$0.02 \cdot 27 = 0.54$
Вкупно	248	11293	1	n/a	n/a

Извор: Управа за јавни приходи. Пресметки на ЦЕА.

Врз основа на табелата заклучуваме дека инспекторите наоѓаат 29% повеќе неправилности во денари кај ДДВ и 24% повеќе неправилности кај ПДД доколку не одат во контрола на данокот на добивка. Случајот со Акцизите е незначаен бидејќи повеќе неправилности изразени во денари се најдени при контрола на данок на добивка отколку при контрола на акцизи.

Од сето ова заклучуваме дека постои висок опортунитетен трошок за контрола на данокот на добивка во однос на данокот на додадена вредност и персоналниот данок на доход.

2. Данокот на добивка не генерира значително големи приходи

Табела број 15

во милиони денари	2001	2002	2003	2004
Данок на добивка	3,006	2,624	3,270	2,362
Учество во вкуп. даночни приходи	4.08%	3.25%	4.24%	2.80%
Учество во БДП	1.29%	1.08%	1.29%	0.91%

Извор: Министерство за Финансии.

Данокот на добивка нема некое значително учество во вкупните даночни приходи или пак во однос на БДП. Напротив ова учество од разни причини и фактори дури и се намалува. Се поставува прашањето зошто да се прават напори и трошоци од даночната администрација за контрола на данокот на добивка кога прво: приходите од овој данок се незначителни и второ: опортунитетниот трошок од контрола на данокот на добивка е многу поголем споредено со контрола на ДДВ и персоналниот данок на доход.

3. Постоечките даночни поттикнувања воопшто не претставуваат лајтмотив за странските инвеститори при носење на одлука за инвестирање

Табела број 16 Странски директни инвестиции (% од БДП)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Македонија	0.9	4.9	12.8	2.1	2	2.8
Албаниа	1.2	3.9	4.9	3	2.9	4.2
Босна	6.3	8	6	5.8	10.6	10.8
Хрватска	7.4	5.9	7.9	4.9	7.1	3.1
Чешка Република	10.7	8.9	9.3	11.5	2.3	4.2
Унгарија	6.9	6	7.6	4.7	2.7	4.2

Извор: Еуростат

Барањето за укинување на овој данок е оправдано ако се погледне и поставеноста на даночните поттикнувања кои Законот за данок на добивка ги содржи со цел да ги стимулира странските директни инвестиции. Овие даночни поттикнувања можат да бидат дискриминирачки. Така на пример ослободувањето од плаќање на данок во период од три години за странски инвеститор (т.н. tax holiday), на пазарот ги става во нерамноправна положба домашните и странските инвеститори. Од друга страна ослободувањата по различен основ носат со себе дополнителни трошоци за УЈП за администрирање.

Од табелата се забележува дека Република Македонија спаѓа во земјите со најниско ниво на странски директни инвестиции како % од БДП. Состојбата во номинални вредности е уште понеповолна. Постоечките даночни олеснувања не придонеса за значителен пораст на странските директни инвестиции.

4. Укинувањето на данокот на добивка може да даде силен сигнал на потенцијалните странски инвеститори и да го привлече нивното внимание, особено кога и во непосредното опкружување даночните стапки се веќе релативно ниски и се движат колку што е даночната стапка кај нас.

Табела број 17

Земја	Данок на добивка
Македонија	15%
Албанија	20%
Бугарија	15%
Република Српска	10%
Хрватска	35%
Србија и Црна Гора	14%
Естонија	0%
Унгарија	16%
Латвија	15%
Полска	19%
Романија	16%
Словачка	19%
Словенија	25%

Извоз: KPMG

5. Позитивен сигнал и за домашните инвеститори. Според анализите на Центарот за економски анализи, во 2006 година, како прва година од имплементација на мерката за континуирано намалување на данокот на добивка, на приватниот сектор ќе му бидат расположливи дополнителни 539 милиони денари средства кои ќе можат да бидат реинвестирани.

Постепеното укинување на Данокот на добивка ќе придонесе за:

- Пораст и на домашните инвестиции;
- Пораст на вложувањата во истражување и развој;
- Пораст на вработувањата;
- Зголемување на приходите по основ на ПДД;
- Реално прикажување на финансиските извештаи и резултати од деловното работење;
- Подобрување на статистиките за бизнисите, вработувањето и фискалните статистики

Притоа, дел од намалените даночни приходи ќе бидат надокнадени преку другите даночни приходи од очекуваниот пораст на економската активност во наредните пет години.

6. Укинување на данокот на добивка од едноставна причина што не ги извршува своите основни функции

Со даночниот систем владата се обидува да постигне определени цели. Најважната улога е остварување на функцијата за генерирање на приходи заради финансирање на јавните расходи. Понатаму, даночниот систем има важна функција на распределба на доходот и трето, даночниот систем има важна функција за алокација на ресурсите. Генерално, даночниот систем треба да биде

Center for Economic Analyses

дизајниран така што да генерира приходи со минимизирање на дисторзиите што може да ги предизвика во економијата, односно со други зборови да биде неутрален.

Во Република Македонија очигледно е дека данокот на добивка не генерира значителни приходи во буџетската каса, а од друга страна влече значителни трошоци заради негово администрирање. Понатаму заради ниските приходи со него државата не може да оствари значителни ефекти во распределбата на доходот.

7. Непостоење на данок на добивка ќе претставува мотив за реално прикажување на добивката од страна на компаниите.

Имено, во изминативе десет години постои континуирана интенција за нереално прикажување на данокот на добивка со цел даночна евазија (што всушност беше случај и во Естонија). Укинувањето на овој данок ќе придонесе за пореално прикажување на Данокот на добивка.

Ризици од нулта стапка на данокот на добивка

1. Како главна причина за постоењето на овој данок посебно на корпоративно ниво е што овој данок игра важна улога во т.н. задржување на данокот (данок по одбивка) и е во тесна корелација со персоналниот данок на доход. Имено, на корпоративно ниво многу ефикасно се оданочува индивидуалниот акционер било да е резидент или нерезидент.

2. Со неговото укинување, се губи алокативна функција на данокот на добивка - со овој данок државата може да влијае значително на алокативната функција и да го поттикнува развојот на одредени сектори од економијата или пак развојот на неекономски развиени подрачја.

Предлог Мерка	Постепено укинување на данокот на добивка	
Одговорна институција	Министерство за финансии	Рок: Континуирано

Трошоци за Буџетот: Пресметките од трошоците за буџетот на Република Македонија би можеле да се сумираат во следнава табела:

Табела број 18

во милиони денари	2006	2007	2008	2009	2010
БДП	287071	305989	326153.7	347647.2	370557.1
Дефицит на централен буџет	-0.6	-0.6	-0.6	-0.6	-0.6
Данок на добивка	2699	2877	3066	3150	3390
Стапка на Данокот на добивка	12%	9%	6%	3%	0
Приходи од Данок на добивка со предложена мерка	2159.2	1726.2	1226.4	630	0
Разлика од предложена мерка	539.8	1150.8	1839.6	2520	3390
Разлика од предложена мерка % од БДП	0.2	0.4	0.6	0.7	0.9
Дефицит на централен буџет по предложена мерка (% од БДП)	-0.79	-0.98	-1.16	-1.32	-1.51

Извор: Пресметки на ЦЕА врз основа на податоци од Министерство за финансии.

Притоа, би сакале да напоменеме дека ова е номиналниот трошок од постепеното укинување на данокот на добивка. Во овој случај не се пресметани корисностите од ваквата мерка како очекуваниот пораст на инвестиционата активност, пораст на прибраните даночните приходи врз основа на останатите даноци, при што загубата на даночни приходи ќе биде далеку помала.

Периодот од пет години исто така дава солидна основа за прилагодување на фискалната стратегија на владата на Република Македонија кон оваа предложена мерка.

Deleted: I

I
I
I
I
I